

MINISTRI KÄSKKIRI

Tallinn

12.06.2019 nr 114

Kultuurimälestiseks tunnistamine

Käskkiri antakse muinsuskaitseaduse § 14 lõike 1 ja § 19 lõike 1 alusel.

1. Tunnistan kultuurimälestiseks mälestise liigiga arheoloogiamälestis:

1.1. Kaubalaeva Bungsberg vrakk (asukoht sisemeri, Soome laht, Tallinna laht, mälestise piiri koordinaadid: 6596874.00 531231.00; 6596855.00 531231.00; 6596855.00 531156.00; 6596874.00 531156.00).

1.2. Allveelaeva M-103 vrakk (asukoht territoriaalmeri, Läänemeri, mälestise piiri koordinaadid: 6565686.00 448641.00; 6565677.00 448651.00; 6565649.00 448611.00; 6565660.00 448603.00).

1.3. Allveelaeva S-12 vrakk (asukoht majandusvöönd, Soome laht, mälestise piiri koordinaadid: 6621566.00 530433.00; 6621539.00 530461.00; 6621514.00 530446.00; 6621491.00 530413.00; 6621501.00 530400.00).

1.4. Allveelaeva Štš-408 vrakk (asukoht territoriaalmeri, Soome laht, mälestise piiri koordinaadid: 6632556.00 620206.00; 6632539.00 620214.00; 6632509.00 620152.00; 6632526.00 620144.00).

2. Kehtestan käskkirja punktides 1.1.–1.4. nimetatud mälestiste piirid ja kaitsevööndid vastavalt kaartidele käskkirja lisades 1–4.

3. Käesoleva käskkirja punktides 1.1.–1.4. nimetatud laevavrakkide kaitsevööndite eesmärk on tagada mälestiste säilimine sobivas ja toetavas keskkonnas.

4. Muinsuskaitseametil teha käesolev käskkiri teatavaks Veeteede Ametile ning kanda mälestiste ja kaitsevööndite andmed kultuurimälestiste registrisse ja Maa-ameti kaardile.

Käesolevat käskkirja on võimalik vaidlustada 30 päeva jooksul käskkirja avalikult teatavaks tegemisest Riigi Teatajas, esitades kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

Kultuurimälestiseks tunnistamise asjaolud ja menetluse läbiviimine

Muinsuskaitseamet algatas laevavrakkide kultuurimälestiseks tunnistamise menetluse 2018. aastal ja koostas laevavrakkide kohta eksperdihinnangud. Eksperdihinnangud koostas Muinsuskaitseameti allveearheoloogia nõunik Krista Karro. Mälestiseks tunnistamise menetluse kestel jõutus 01.05.2019 uus muinsuskaitseadus, mille normidega kooskõla mälestiseks tunnistamisel on hinnatud. Menetluse läbiviimisel on lähtutud haldusmenetluse seaduse § 5 lõikest 5.

Laevavrakid on rahvusvahelise tähtsusega leiud, mis on seotud mitme riigi ajaloo ja nende kaitse alla võtmisel tuleb muuhulgas arvestada võimalike päritoluriikide huvide ja kaitsepraktikatega.

Käskkirja punktis 1.1 nimetatud laevavrakk kuulub muinsuskaitseseaduse § 12 lõike 2 kohaselt Eesti Vabariigile. Vastavalt kaubandusliku meresõidu koodeksile kaotas omanik õiguse uppunud varale, kui ta ei tõstnud vara üles ühe aasta jooksul peale uppumist.

Punktides 1.2–1.4 nimetatud vrakid kuuluvad Eesti Vabariigile vastavalt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsusele 23. jaanuaril 1992 (otsus Eesti Vabariigi territooriumil endise NSV Liidu relvajõudude halduses olevate hoonete, rajatiste, relvastuse, lahingutehnika, varustuse ja muu vara Eesti Vabariigi omandiks kuulutamise kohta).

Muinsuskaitseseaduse § 12 lõike 3 kohaselt on riigile kuuluvate veealuste mälestiste valitseja Muinsuskaitseamet.

Vastavus riikliku kaitse eeldusele ja kaitse alla võtmise põhjendus

Muinsuskaitseseaduse § 10 lg 1 kohaselt on riikliku kaitse alla võtmise eelduseks, et kultuuriväärtusega asi või maa-ala esindab Eesti ainelise kultuuripärandi väärtuslikumat osa, millel on teaduslik, ajalooline, kunstiline või muu kultuuriväärtus. Kultuuriväärtuse hindamisel kasutatakse mälestise liikide kriteeriume vastavalt kultuuriministri 15.05.2019 määrusele nr 23 „Mälestise liikide ja muinsuskaitseala riikliku kaitse üldised kriteeriumid ning muinsuskaitsealal asuvate ehitiste väärtusklassid“.

Mälestiseks tunnistamisel on hinnatud vrakkide vastavust arheoloogiamälestise riikliku kaitse kriteeriumitele. Vrakid vastavad arheoloogiamälestise kriteeriumitele. Esiteks on tegu veealuse kultuuripärandiga. Laevavrakide mälestiseks tunnistamisel on üheks kriteeriumiks veealune asukoht ise, mis rõhutab selle keskkonna pakutavat erilist elamust ja veealuse keskkonna loodud säilimistingimusi. Selle kriteeriumiga on seotud teine kriteerium, milleks on säilitatavus. Vastavalt eespool nimetatud määrusele on eelistatud asja säilitamine algses asukohas. Veealuse kultuuriväärtuse puhul nagu laevavrakk ja seal leiduda võivad esemed on see eriti määrav, kuna veealune keskkond pakub häid säilimistingimusi. Aastakümneid vee all olnud objektide pinnale toomine põhjustaks keskkonnamuutuste tõttu nende kiiret hävinemist. Samuti on laevavrakide puhul hinnatud kriteeriume nagu olulisus, selektiivsus, originaalsubstantsi säilivus ja tehniline seisukord. Muinsuskaitseameti eksperdihinnangute põhjal vastavad käskkirja punktides 1.1.–1.4. nimetatud neli laevavrakki riikliku kaitse eeldusele ja muinsuskaitseseaduse § 11 lg 3 arheoloogiamälestise mõistele.

Kaubalaev Bungsberg oli Saksa lipu all seilanud kaubalaev, mis hukkus Eesti vetes seoses II maailmasõja sündmustega. Kaubalaeva Bungsberg vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsiooni 20. sajandi keskpaiga ja II maailmasõja aegsest merekaubandusest. Kaubalaeva Bungsberg vrakk on hästi säilinud, kuid sukeldujate seas rahvusvaheliselt tuntud ning seega ilma riikliku kaitseta ohustatud.

Allveelaev M-103 oli Nõukogude Vene sõjaväe allveelaev, mis hukkus Eesti vetes II maailmasõja tegevuse käigus. Allveelaeva M-103 vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsiooni 20. sajandi keskpaiga sõjandusest ja sõjalaevade ehitusest, samuti II maailmasõjast ja sellega seotud sündmustest Eestis. M-103 vrakk on heas seisukorras nõukogude allveelaeva vrakk, mis pakub sellisel kujul ka erilist elamust.

Allveelaev S-12 oli Nõukogude Vene sõjaväe allveelaev, mis hukkus Eesti vetes II maailmasõja tegevuse käigus. Allveelaeva S-12 vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsiooni 20. sajandi keskpaiga sõjandusest ja sõjalaevade ehitusest, samuti II

maailmasõjast ja sellega seotud sündmustest Eestis. S-12 vrakk on heas seisukorras nõukogude allveelaeva vrakk, mis pakub sellisel kujul ka erilist elamust.

Allveelaev Štš-408 oli Nõukogude Vene sõjaväe allveelaev, mis hukkus Eesti vetes II maailmasõja tegevuse käigus. Allveelaev Štš-408 vrakk on arheoloogiline ajalooallikas, mis kannab endas informatsiooni 20. sajandi keskpaiga sõjandusest ja sõjalaevade ehitusest, samuti II maailmasõjast ja sellega seotud sündmustest Eestis. Štš-408 vrakk on heas seisukorras nõukogude allveelaeva vrakk, mis pakub sellisel kujul ka erilist elamust.

Nimetatud laevavrakkide kaitse alla võtmise eesmärk on tagada nende pikaajaline säilimine. Kaitse alla võetavate laevavrakkide puhul on võetud arvesse nende kultuuriväärtust, mis seisneb vraki allikaväärtuses, andes informatsiooni nii laevaehituse, meresõidu, kaubanduse kui ka rahvusvaheliste suhete kohta erinevatel ajaloo perioodidel. Laevavrakid on rahvusvaheline pärand ja nende kaitse ja säilimise korraldamine on rannikuriigi kohustus.

Kaitse alla võtmise järel kohalduvad mälestistele muinsuskaitseseaduse asjakohased sätted, mis takistavad laevavrakkide kahjustamist või hävitamist ehitustegevuse, süvendus- või muude tööde käigus ning tagavad võimalike allveearheoloogiliste uuringute teadusliku teostamise erialaspetsialistide poolt. Leevendusi ei teha, kuna kõik tegevused – ehitamine, ankurdamine, traalimine, süvendamistööd ja tahkete ainete kaasamine – võivad laevavrakke mõjutada.

Kaitsevööndi eesmärk ja ulatus

Muinsuskaitseseaduse § 14 lõike 1 kohaselt võib kinnismälestise kaitseks kehtestada kaitsevööndi. Käskkirja punktides 1.1–1.4 nimetatud vrakkide kaitsevööndi määramisel on kaalutud kaitsevööndi vajalikkust, ulatust ja eesmärki. Laevavrakkide kaitsevööndite eesmärk on mälestise säilimine sobivas ja toetavas keskkonnas (looduslikud setted) (§ 14 lg 2 p 1). Kaitsevööndi kehtestamine aitab tagada laevavraki kui arheoloogilise informatsiooni kandja ja seda ümbritseva kultuurikihi säilimise ning kaitse, juurdepääsu ja uurimisvõimalused. Kaitsevööndite ulatus on toodud kaartidel käskkirja lisades. Kaitsevööndi määramine ei mõjuta varem kehtestatud detailplaneeringute ega väljastatud ehituslubade kehtivust.

(allkirjastatud digitaalselt)

Tõnis Lukas